

ní prohry se brzo po Stříbrném větru znovu vrací v *Křižovatkách* (1913), trojdílném románovém příběhu několika vykořeněných, milostnou vášní posedlých i drcených postav, i v povídkových sbírkách *Osika* (1912) a *Klavír a housle* (1920); v posledním Šrámkově románu *Past* (1931) vyúsťuje až v nihilistický obraz lásky a ženy.

Dramatika Šrámkova dává podobný obraz jako jeho próza. Po několika impresionistických aktovkách (*Červen*, 1905, aj.) vrací se Šrámek k dramatu svou nejúspěšnější hrou *Léto* (1915). Vytvořil v ní dramatickou paralelu Splavu, hymnus na přírodu a zemi, na lásku a mládí; oslavil v ní životní přirozenost a spontaneitu, čistotu a citovou vřelost, reprezentovanou mládím a postavenou do kontrastu s blazeovanou, povrchní a umrtvující intelektuálštinou. V ústřední postavě Jana Skalníka dotvořil Šrámek svůj typ senzitivního dospívajícího chlapce ze Stříbrného větru; zde k němu vytvořil spoluhráče v postavě venkovské dívky Stázy, v níž ztělesnil svou představu života „po zákonu země“. *Léto* spolu s dramatem *Měsíc nad řekou* (1922) patří k nejvýznamnějším projevům českého jevištního impresionismu, v nichž Šrámek plně rozvinul své působivé prostředky: kresbu nálady a vyjádření vnitřních stavů a citových vztahů hrdinů. Po vitalistickém rozmachu *Léta* je *Měsíc nad řekou* melancholicky laděnou komedií o životní rezignaci, o někdejších „orlech“ se zlomenými křídly, s nimiž dramatik znovu konfrontuje odvahu a naděje mládí, ovšem tentokrát už se závěrem daleko méně jednoznačným. Už z této hry je patrné, jak Šrámek postupně ztotožňuje zápas mezi životem a tím, co jej umrtvuje a znetvořuje, s konfliktem biologického mládí a stáří; jednoznačněji vystupuje tato proměna v dalších dramatech (*Plačící satyr*, 1923, aj.). Zvláštní místo v Šrámkově dramatu má komedie *Hagenbek* (1920), představující Šrámkův zdařilý poválečný rozběh k aktuální politické satíře. Zachytil v ní vzrušenou atmosféru posledních dnů Rakouska a prvních dnů poválečných; v hlavní postavě zkarikoval typ militaristického rakouského generála, jemuž protihráče vytváří zástup zradikalizovaných vojáků a v závěru lid pod okny jeho zámku, a pokusil se tu – s menším úspěchem – i o karikaturu samozvaného politického „vůdce lidu“.

Jan Nepomuk Štěpánek

/ 1783 - 1844 /

Dramatik, herec a režisér, vůdčí postava českého divadla v první třetině 19. století.

Narodil se 17. 5. 1783 v Chrudimi, vystudoval gymnázium v Lito-myšli, filozofii a teologii v Praze. Místo do služeb církve přešel však po

skončení studií do Stavovského divadla, nejprve jako nápověda, potom jako pokladník a nakonec jako sekretář a hlavní účetní. Od počátku spolupracoval s českým souborem divadla jako překladatel a ochotnický herec. Po r. 1809, kdy česká představení zanikla, věnoval mnoho úsilí obnovení českého divadla, což se mu také podařilo počátkem r. 1812. Tehdy stanul v čele ochotnického spolku „milovníků českého divadla“, jenž dostal povolení hrát česky na Stavovském divadle k dobročinným účelům v „normní“ dny (tj. ve dny velkých státních a církevních svátků, kdy se nesmělo provozovat výdělečné divadlo). Roku 1820 byla tato představení opět zakázána a česky se hrálo jen ojedinele. Přesto se Štěpánkovi podařilo roku 1823 uvést za podpory zpěváků Stavovského divadla, kteří byli českého původu, dokonce i první česká operní představení, a to s mimořádným úspěchem.

Roku 1824 využil Štěpánek obratně krize ve vedení pražského divadla a uvolil se na 10 let řídit společně s hercem Polavským a zpěvákem Kainzem Stavovské divadlo za podmínky, že budou povolena česká představení v neděli a ve svátek odpoledne. Tak jeho zásluhou začala nová, poloprofesionální etapa ve vývoji českého divadla, které stál Štěpánek v čele až do r. 1842. Většinou uváděl jen své vlastní hry, překlady a úpravy. Jeho repertoár se přitom skládal z rytířských a „hrůzostrašných“ činoher, Kotzebuových veseloher a vídeňských lidových frašek. Takovýto repertoár nejspíše odpovídal zájmu prostého českého publika, a tím i divadelní pokladně, na níž byla existence českého divadla závislá. Po nástupu nové generace vlastenecké inteligence v 30. letech (generace Tyla a Máchy) se Štěpánkuv divadelní program stával již objektivní brzdou dalšího rozvoje českého divadelnictví. Na literaturu měl tehdy Štěpánek ještě vliv jako redaktor časopisu *Česká včela*. Zemřel v Praze 12. 2. 1844.

Štěpánek napsal 15 původních her a dalších více než 120 přeložil a upravil z cizích předloh. Silný ohlas měly jeho hry z českých dějin, prodchnuté na jedné straně buditelským vlastenectvím, přetížené však z druhé strany pokornou loajalitou k habsburskému mocnářství a všem jeho soudobým oporám (*Břetislav První, český Achilles, aneb Vítězství u Domažlic*, prem. 1812; *Obležení Prahy od Švejdů*, 1812). Nejdéle na repertoáru vydržely jeho veselohry, zvláště aktovka *Berounské koláče* (1818), oblíbený *Čech a Němec* (1816), kde Štěpánek obratně využil komiky dvojjazyčného česko-německého dialogu, a nejzdařilejší *Pivovár v Sojkově* (1823) s osvícenským motivem zesměšnění a potrestání vyděračského správce panství. Veškeré jeho hry se vyznačují divadelní živostí a zručnou dramatickou technikou. Ze Štěpánkových překladů jsou nejvýznamnější jeho přízvучně překládaná libreta, např. k Mozartově operě *Don Juan* (prem. 1825) a k Weberovu *Čarostřelci* (s názvem *Střelec kouzelník*, prem. 1824).